

"JINOYAT VA JAZO" ASARIDA BADIY SYUJET VA POETIK OBRAZ MUNOSABATI

Qosimova Sevara

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7559576>

ARTICLE INFO

Received: 13th January 2023

Accepted: 23th January 2023

Online: 23th January 2023

KEY WORDS

Roman, asar syujeti, yozuvchi mahorati, asar yozilgan davr, kiborlar jamiyati, rus tuzumi va h.k.

ABSTRACT

Fyodor Dostoyevskiyning "Jinoyat va jazo" asari mana bir asrdan ko'proq vaqt bo'lganiga qaramasdan bugungi kunning ham dolzarb mavzularini o'zida mujassamlashtirgan bebaho asar hisoblanadi. Ushbu maqolada "Jinoyat va jazo" asarida badiiy syujet va poetik obraz munosabati haqida batafsil bayon qilinadi.

Dostoyevskiyning tili qanchalik qiyin bo'lsa, uning xabarlarini 21-asrda muhim ahamiyatga ega. "Jinoyat va jazo" bezovta qiluvchi, ammo tanish axloqiy taklifni taqdim etadi. Dostoyevskiyning antiqahramoni Rodion Raskolnikov deyarli o'zi va o'quvchilari o'z dahosi va dunyoqarashiga qarshi chiqqan har qanday kishini o'ldirish huquqiga ega ekani haqida gapiradi. Raskolnikovning ta'kidlashicha, tarixiy taraqqiyot zo'ravonlikdan kelib chiqadi. O'tmishning buyuk odamlari ko'pincha "buyuk buzg'unchilar" sifatida shuhrat qozonishadi. Raskolnikov maqsadlarni oqlash vositalari, jumladan, begunoh odamlarning o'ldirilishi, agar jamiyat bu o'limlardan foyda ko'rsa, o'ziga xos ishni tuzadi. Bugungi kunda bu dalil faylasuf Jonatan Glover ta'biri bilan aytganda, zamonaviy hayotning "fon farazi"ga aylandi. Bu amerikaliklar erkinlikni rivojlantirish uchun "yaxshi urushlar" olib boradi degan tushunchaga asos bo'ladi; shuning uchun tasodifiy fuqarolarning o'limi "garov zarari" sifatida hisobdan chiqarilishi mumkin.

Begonalik jinoyat va jazoning asosiy mavzusi. Avvaliga Raskolnikovning mag'rurligi uni jamiyatdan ajratib turadi. U o'zini barcha odamlardan ustun deb biladi va shuning uchun hech kim bilan aloqa qila olmaydi. O'zining shaxsiy falsafasi doirasida u boshqa odamlarni vosita sifatida ko'radi va ulardan o'z maqsadlari uchun foydalanadi. Qotilliklarni sodir etgandan so'ng, uning qattiq aybdorligi va aybi uni tashlaydigan yarim delirium tufayli uning izolyatsiyasi kuchayadi. Raskolnikov o'ziga yordam bermoqchi bo'lgan odamlarni, jumladan Sonya, Dunya, Pulcheriya Aleksandrovna, Razumixin va hatto Porfiri Petrovichni ham qayta-qayta itarib yuboradi, keyin esa uning oqibatlarini boshdan kechiradi. Oxir-oqibat, u o'ziga olib kelgan butunlay begonalashishni chidab bo'lmas deb biladi. Faqat Epilogda, nihoyat, u Sonyani sevishini anglab etgach, Raskolnikov uni jamiyatdan ajratib qo'ygan g'urur va o'zini o'zi o'ylash devorini buzib tashlaydi. Romanning jinoyat va jazoga murojaat qilish uslubi kutilgandek emas. Jinoyat I qismda sodir etilgan va jazo yuzlab sahifalardan keyin, Epilogda keladi. Romanning asl diqqat markazida bu ikki so'nggi nuqta emas, balki ular o'rtasidagi narsa - jinoyatchi psixologiyasini chuqur o'rganish. Raskolnikovning ichki dunyosi o'zining

barcha shubhalari, aqldan ozishi, taxminlari, qo'rquvi va umidsizliklari bilan hikoyaning qalbidir. Dostoevskiy qotillikning haqiqiy oqibatlari haqida emas, balki qotillik Raskolnikovni azobli ayb bilan kurashishga qanday majburlashi haqida o'ylaydi. Darhaqiqat, Dostoevskiy Raskolnikovning qamoqqa olinishiga juda kam e'tibor qaratib, haqiqiy jazo jazodan qochishga urinishdagi stress va xavotirdan ko'ra kamroq dahshatli ekanligini ko'rsatmoqda. Porfiri Petrovich romanning psixologik burchagini ta'kidlaydi, chunki u Raskolnikovning qotil ekanligini aql bilan tushunadi va o'ldirilgandan keyin Raskolnikovning ongining ishlashini batafsil bayon qilgan bir necha nutqlar qiladi. U aybdor jinoyatchi, albatta, ruhiy qiynoqlarni boshdan kechirishi kerakligini tushunganligi sababli, u Raskolnikov oxir-oqibat iqror bo'lishiga yoki aqldan ozishiga ishonch hosil qiladi. U Raskolnikov bilan o'ynagan ekspert aqliy o'yinlari inson ruhiyatining tabiati tufayli romanning natijasi muqarrar ekanligi haqidagi tuyg'uni kuchaytiradi.

Romanning boshida Raskolnikov o'zini "supermen" deb biladi, g'ayrioddiy va shuning uchun insoniyatning qolgan qismini boshqaradigan axloqiy qoidalaridan ustundir. Uning o'zini yuqori baholagani uni jamiyatdan ajralishga majbur qiladi. Uning lombardni o'ldirishi, qisman, uning qonundan ustun ekanligiga ishonishining oqibati va o'z ustunligining haqiqatini aniqlashga urinishdir. Raskolnikovning keyingi aybdorlik tuyg'ularini bosa olmasligi unga "supermen" emasligini isbotlaydi. Garchi u o'zi uchun o'ylagan narsaga mos kela olmasligini anglab etsa ham, u bu shaxsiyatning butunlay dekonstruksiyasini qabul qilishni istamaydi. U o'zini butun insoniyat kabi o'rtamiyona ekanligi haqidagi g'oyaga qarshi turishda davom etib, o'zini qotillik oqlangan deb hisoblaydi. Faqatgina Sonyaga bo'lgan muhabbatiga so'nggi taslim bo'lishi va bunday taslim bo'lishdagi quvonchni anglashi natijasida u nihoyat o'zini supermen sifatida tasavvur qilishdan va bunday e'tiqod unga olib kelgan dahshatli izolyatsiyadan qutula oladi. Nigilizm 1850-1860 yillarda Rossiyada ishlab chiqilgan falsafiy pozitsiya bo'lib, Lebezyatnikov ta'biri bilan aytganda, "ko'proq inkor qilish" bilan mashhur edi. U qat'iy materializm yoki jismoniy dunyodan tashqarida "aql" yoki "ruh" yo'q degan g'oya foydasiga oila va jamiyat rishtalarini, hissiy va estetik tashvishlarni rad etdi. Utilitarizm yoki axloqiy qarorlar eng ko'p odamlar uchun eng katta baxt qoidasiga asoslanishi kerak degan g'oya nigilizm bilan bog'liq. Raskolnikov dastlab Alyonaning o'ldirilishini utilitar sabablarga ko'ra oqlaydi va "bitta" jamiyatdan olib tashlanganligini da'vo qiladi. Qotillik aslida utilitar harakatmi yoki yo'qmi, Raskolnikov, albatta, nigilistdir; Romanning aksariyat qismi uchun mutlaqo noaniq, u boshqalarning his-tuyg'ulariga e'tibor bermaydi. Xuddi shunday, u dunyo bilan o'zi xohlagan qat'iy o'zaro munosabatlarga zid keladigan ijtimoiy konventsionalarni mutlaqo mensimaydi. Biroq, roman oxirida Raskolnikov sevgini kashf qilar ekan, u o'zining nigilizmini tashlaydi. Ushbu harakat orqali roman nigilizmni bo'sh, deb qoralaydi. "Jinoyat va jazo" Dostoyevskiyning "o'ldirmang" amriga o'xshab ko'rish kerak. Romanning bosh qahramoni Raskolnikov (raskol - bo'linish) o'zini o'z taqdirining va boshqalarning taqdirining ustasi deb tasavvur qiladi. Dostoyevskiy uni dunyoni Aql tamoyillari asosida tartibga solmoqchi bo'lgan ateist sifatida ta'riflaydi, chunki u Logos dunyoni boshqarayotganiga qat'iy ishonadi. Alloh unga alamli saboq beradi. Raskolnikov insoniyat nomidan lombardni o'ldiradi, ammo vaziyat uni o'gay singlisini ham o'ldirishga majbur qildi. Oxirgi qurbon uning qilmishidan foyda oluvchilardan biri bo'lishi kerak edi. Dostoyevskiyning xabari shundaki, Xudo Evropada va ayniqsa katoliklarda o'ylaganidek, Logos bilan bir xil emas. Dostoyevskiy

katoliklikdan nafratlanar edi, unda Xudo mehribon, bilimdon va yunoncha "Yaxshilik" tushunchasi bilan bir xil. U katoliklikda gumanizmning bir ko'rinishini ko'radi. Shuning uchun papalik ilohiy xabarni buzib ko'rsatishda aybdor. Katoliklarning aytishicha, ular kalitlarning kuchi, potestas clavium yoki er yuzidagi Xudoning shohligining kalitlari. Shuning uchun Xudo er yuzida yana paydo bo'lganda, Buyuk Inkvizitor (Birodarlar Karamazovlar) uni qamoqqa tashlashni buyuradi. Rus pravoslavligining Xudosi aql bovar qilmaydigan va hamma narsaga qodirdir - bu xayrixoh bo'lishi shart emas.

Raskolnikov asta-sekin inson zaif ekanligini va Xudosiz hech narsa qila olmasligini tushunadi, romandagi detektiv Porfiri va fohisha Soniya uni Xudoga so'zsiz bo'ysunishga undaydi. Raskolnikov oddiy xalq oldida erni o'pishi kerak. Raskolnikovning jinoyati uning o'ldirganida emas. Roman nomini ilohiy tartibni buzish va uni qayta tiklash deb tushunish kerak. Raskolnikov odamlarga qarshi emas, balki Xudoga qarshi gunoh qiladi. Romandagi barcha muhim narsalar uning ongida sodir bo'ladi. Uning jinoyati teologik xususiyatga ega va qotillik faqat uning natijasidir. Qotillik - bu g'oyaning illyustratsiyasi, romanni yanada dramatik qilish uchun hikoya qilish vositasi. Busiz ateizm va insonparvarlik jinoyati bir xil darajada jirkanch bo'lar edi. Qotillik Dostoyevskiy tomonidan ozod qilingan aql o'limga olib keladi va Xudo o'ldirilganda hamma narsaga, hatto qotillikka ham ruxsat beriladi - "Aqli odamga hamma narsa ruxsat etiladi" (Aka-uka Karamazovlar) haqidagi argumentini kuchaytirish uchun qo'llaniladi. Aka-uka Karamazovlarda o'z fikrida o'limga yo'l qo'ygan kishi parritsid uchun ma'naviy javobgarlikka tortiladi. Dostoyevskiyning o'zi romanining ma'nosini quyidagicha izohlaydi: [Raskolnikovning qilmishi] gunoh, ichki axloqiy adolatni buzish bo'lib chiqadi. Uning tashqi qonunni buzishi, quvg'inda va jazo qulligida tashqaridan qonuniy jazosiga javob beradi, lekin kuchli odamni insoniyatdan ajratib qo'ygan va uni qotillikka olib kelgan ichki mag'rurlik gunohi - o'z-o'zini butparastlikning ichki gunohi faqat shunday bo'lishi mumkin. o'z-o'zidan voz kechishning ichki axloqiy harakati bilan qutqarilgan. Uning cheksiz o'ziga bo'lgan ishonchi o'zidan yuqori bo'lgan narsa oldida yo'qolishi kerak va uning o'zini oqlashi o'zini kamtar qilishi kerak.

Ayniqsa, Viktor Gyugo yoki Charlz Dikkens, "Baxtsizlar" va Oliver Tvistning romanlari bilan solishtirganda, "Jinoyat va jazo" hayotning buyuk masalalarini chuqurroq o'rganayotgandek tuyuladi. Jinoyat va jazo - Les Miserables a rebours. Jan Valjan ham, Raskolnikov ham tavba qilgan gunohkorlardir, lekin Valjan tasodifiy gunohkor bo'lib, vaziyat tufayli jinoyatga undaydi va u yaxshi ishlar orqali qutqarilishga erishadi. Raskolnikov jinoyatni faqat g'oyaning asosligini isbotlash bo'lsa, bepul qilmish sifatida qiladi. Qotillik gunohi uni faqat iymon va Xudoga so'zsiz bo'ysunish uning ruhini qutqarishini anglaydi. Uning taqdirida najot amallar orqali emas, faqat imon orqalidir. Rus pravoslav cherkovining Xudosi solihlarga qaraganda gunohkorlarga yaqinroqdir. "Jinoyat va jazo" asarida Xudo o'zini qotil va fohishaga ochib beradi. Qotillik Dostoyevskiyning barcha yirik romanlarida markaziy rol o'ynaydi. Hikoyani yanada dramatik qilishdan tashqari, u diniy funktsiyani ham bajaradi. Dostoyevskiy "Jinoyat va jazo" asarida qotillik Xudoni tark etishning mantiqiy natijasi ekanligini ta'kidlaydi. Qotillik Raskolnikovda Xudoni yagona suveren va barcha qadriyatlarning manbai sifatida tan olish jarayonini boshlaydi. Bu qotillik orqali Vahiyning o'ziga xos shaklidir. Dostoyevskiy "Jinoyat va jazo" asarida nigilizmning oqibatlari haqida ogohlantiradi, ammo uning ogohlantirishi unga qarshi bo'lishi mumkin. Rus nigilizmi bu

atama taklif qiladigan narsa emas. Turgenevning "O'talar va o'g'illari" romanidagi Nihilist Bazarov insonparvar va ta'lim orqali taraqqiyotga ishonadi. O'n to'qqizinchi asrda Rossiyada nigilistlar tarixda insonning o'ziga xosligini tasdiqlovchilardir. Insoniyatning mavjudligini inkor etuvchilar haqiqiy nigilistlar, deb bahslashish mumkin. Agar biz bu fikrni qabul qilsak, Dostoevskiy nigilist, chunki u xayoliy xudoga to'liq bo'ysunishni talab qiladi. "Jinoyat va jazo" zamonaviy, g'arbga qarshi va insonparvarlik g'oyalari bilan yozilgan eng buyuk romanlardan biridir.

Fyodor Dostoevskiy 1850 yilda Omskdagi og'ir mehnatga jo'natildi. Hikoyasi u erda boshlangan "Jinoyat va jazo" birinchi marta 1866 yilda nashr etilgan va bundan oldin yozuvchi hayotidagi eng yaxshi kunlarni boshdan kechirishi kerak edi. 1854 yilda yozuvchi ozod qilindi. Dostoevskiy 1859 yilda akasiga yozgan xatida ma'lum bir tan olish romanining g'oyasi unga 50-yillarda orqa qismida iflos bir qavatda yotganida va hayotidagi eng qiyin daqiqalarni boshdan kechirayotganda kelganligini yozgan. Ammo u bu ishni boshlashga shoshilmadi, chunki u tirik qolishiga hatto ishonmagan edi. Shunday qilib, 1865 yilda Dostoevskiy Fyodor Mixaylovich, pulga juda muhtoj bo'lib, bitta noshir bilan shartnoma imzoladi va unga binoan 1866 yil noyabrga qadar yangi romanini topshirishni o'z zimmasiga oldi. Gonorar olganidan so'ng, yozuvchi o'z ishlarini yaxshiladi, ammo ruletka qaramligi unga nisbatan shafqatsiz hazilni uyg'otdi: Visbadendagi qolgan pullarning hammasini yo'qotib qo'ydi, mehmonxona egalari uni chiqarib yubormadilar, ammo ular uni ovqatlantirishni to'xtatdilar va hatto xonadagi yorug'likni o'chirib qo'yishdi. Dostoevskiy aynan shu sharoitda Jinoyat va jazoni boshladi. Romanni yaratish tarixi tugash arafasida edi: muddati tugab qoldi - muallif mehmonxonada, paroxodda, Sankt-Peterburgga uyiga ketayotganda ishlagan. U deyarli romanni tugatdi, so'ngra ... qo'lyozmani olib, yoqib yubordi. Dostoevskiy o'z ishini yangitdan boshladi va asarning dastlabki ikki qismi nashr etilib, ular butun Peterburgni o'qiyotganda, u epilogni o'z ichiga olgan qolgan uchtasini tezda yaratdi. "Jinoyat va jazo" - roman mavzusi asar nomida allaqachon yaqqol ko'rinib turadi. Asosiy qahramon Rodion Raskolnikov qari odamni o'ldirishga va o'g'irlashga qaror qiladi. Bir tomondan, yigit o'z harakatini o'zi va oilasi muhtoj bo'lganligi bilan oqlaydi. Rodion yaqinlarining taqdiri uchun javobgarlikni his qiladi, ammo singlisi va onasiga hech bo'lmaganda biror narsa bilan yordam berish uchun unga katta miqdordagi pul kerak. Boshqa tomondan, qotillik axloqsiz va gunohkor ish bo'lib qolmoqda. Rodion mo'ljallangan jinoyatni muvaffaqiyatli amalga oshiradi. Ammo romanning ikkinchi qismida u qashshoqlikdan ko'ra jiddiyoq muammoga duch keladi - vijdoni uni qiynay boshlaydi. U asabiylashadi, unga atrofdagilar uning harakati haqida biladigandek tuyuladi. Natijada, Rodion jiddiy kasal bo'lib qolishni boshlaydi. Sog'ayib ketgandan so'ng, yigit rasmiylarga taslim bo'lish haqida jiddiy o'ylaydi. Ammo uning Sonya Marmeladova bilan tanishishi, shuningdek, onasi va singlisining shaharga kelishi, uni bir muddat bu tashabbusdan voz kechishga majbur qilmoqda. Rodionning singlisi Dunyaning qo'lini birdaniga uchta sovchi da'vo qilmoqda: sud maslahatchisi Pyotr Lujin, er egasi Svidrigailov va Rodionning do'sti Razumixin. Rodion va Razumixinlar rejalashtirilgan Dunya va Lujinning to'ylarini buzishga muvaffaq bo'lishdi, ammo ikkinchisi g'azablanib, o'ylaydi. Rodion Raskolnikov borgan sari marhum do'stining qizi Sonya Marmeladovaga yaqinlashmoqda. Ular qiz bilan hayot haqida suhbatlashadilar, birga vaqt o'tkazadilar. Ammo Rodion ustiga qora bulut osilgan - yaqinda Raskolnikov o'ldirilgan sudxo'rning oldiga borganini politsiya idorasida tasdiqlagan guvohlar

bo'lgan. Yigit hali ham politsiya bo'limidan ozod qilingan, ammo u asosiy gumondor bo'lib qolmoqda.

"Jinoyat va jazo" romanining boblardagi eng muhim voqealari asarning 5-qismiga va epilogga to'g'ri keladi. Xafa bo'lgan Lujin Sonya Marmeladovani o'zini o'g'ri sifatida o'tkazib yubormoqchi va shu bilan Raskolnikov bilan janjallashmoqchi. Biroq, uning rejasi muvaffaqiyatsiz tugadi, ammo Rodion turolmaydi va Soniyada mukammal qotillikda aybini tan oladi. Raskolnikovning jinoyati uchun aybni chet el o'z zimmasiga oladi, ammo tergovchi jinoyatni Rodion sodir etganiga amin, shuning uchun u yigitga tashrif buyurib, uni yana iqror bo'lishiga ishontirishga urinadi. Ayni paytda, Svidrigailov dunyoning kuchini zo'rlik bilan olishga harakat qilmoqda, qo'rqqan qiz uni revolver bilan o'qqa tutmoqda. Qurol noto'g'ri ishlaymay qolganda va Dunya er egasini uni sevmasligiga ishontirganda, Svidrigailov qizni qo'yib yuboradi. Sonya Marmeladovaga 15 ming va Raskolnikovlar oilasiga 3 ming dona xayriya qilib, er egasi o'z joniga qasd qiladi. Rodion sudxo'rni o'ldirganini tan oladi va Sibirda 8 yillik og'ir mehnatni oladi. Sonya uning orqasidan quvg'inda yuradi. Avvalgi talaba uchun avvalgi hayot tugadi, lekin qizning sevgisi tufayli u o'z taqdirida yangi bosqich boshlanganini his qilmoqda.

Syujet bosh qahramon Rodion Raskolnikov atrofida bo'lib, uning boshida jinoyatchilik nazariyasi pishib yetmoqda. Uning g'oyasiga ko'ra, insoniyat "tanlangan" va "moddiy" bo'linadi. "Tanlanganlar" (Napoleon klassik namunadir) kelajakdagi buyuk ishlar uchun qotillik yoki bir nechta qotillik qilish huquqiga ega. Raskolnikovning o'zi juda kambag'al, u nafaqat universitetda o'qish uchun, balki o'z hayoti uchun ham pul to'lay olmaydi. Uning onasi va singlisi juda kambag'al, u tez orada singlisi (Avdotya Romanovna) pul uchun, akasi uchun sevmagan odamiga uylanishga tayyorligini biladi. Bu so'nggi somon edi va Raskolnikov lombardchi kampirni qasddan o'ldirishni (uning ta'rifi bo'yicha "mol") va singlisi guvohni majburan o'ldirishni amalga oshirdi. Ammo Raskolnikov o'g'irlangan narsalardan foydalana olmaydi, uni yashiradi. Shu vaqtdan boshlab jinoyatchining dahshatli hayoti, notinch, qizg'in ong, hayotda qo'llab-quvvatlash va mazmun topishga urinishlari, qilmishni oqlash va unga baho berish boshlanadi. Nozik psixologizm, Raskolnikovning qilmishini ekzistensial tushunish va bundan keyin ham bo'lish Dostoevskiy tomonidan rang-barang ravishda etkazilgan. Roman harakatida tobora ko'proq yangi yuzlar ishtirok etmoqda. Taqdir uni yolg'iz, qo'rqitilgan, bechora qiz bilan to'qnash keladi, unda u qashshoqlik tufayli o'z-o'zini sotish yo'lini tutgan Sonya Marmeladova singari ruh va qo'llab-quvvatlaydi. Xudoga ishonadigan Sonya, ota-onasidan ayrilib, hayotni qandaydir tarzda ushlab turishga harakat qilmoqda. Raskolnikov, shuningdek, singlisi Avdotya Romanovnaga oshiq bo'lgan universitet do'sti Razumixindan yordam oladi. Bunday belgilar Raskolnikovning qalbini tushungan va uni suv ostiga olib chiqqan tergovchi Porfiry Petrovich, "tanlangan" odamning yorqin namunasi (Raskolnikov nazariyasi bo'yicha) Lujin, advokat va ayyor egoist va boshqalarni ochib beradi. jinoyatlar va falokatlarining ijtimoiy sabablari, axloqiy ziddiyatlar, qulashning zo'ravonlik holatlari, Peterburg kambag'allarining hayoti, ichkilikbozlik va fohishalikni tasvirlaydi, o'nlab o'ziga xos belgilar va belgilarni tasvirlaydi. Butun roman davomida Raskolnikov o'zining munosib odammi yoki yo'qligini, boshqa odamlarni hukm qilish huquqiga egami yoki yo'qligini tushunishga harakat qiladi. O'zining jinoyati yukiga dosh berolmay, bosh qahramon qotillikni tan olib, ochiq tan oldi. Biroq, u aybni qotillikni amalga oshirishda emas, balki uning ichki

zaifligi va achinarli qo'rqqoligini qadrlamay, uning oldiga borganida ko'radi. U tanlanishi kerak bo'lgan da'vodan voz kechadi. Raskolnikov og'ir mehnat bilan tugaydi, ammo Sonya uning yonida qoladi. Bu ikki yolg'iz odam ikkalasi uchun juda qiyin hayot davrida bir-birlarini topdilar. Oxir oqibat, qahramon sevgi va diniy ongda qo'llab-quvvatlaydi.

Tarixi 6 yildan ortiq davom etgan "Jinoyat va jazo" xorijiy nashrlar tomonidan yuqori baholandi. 1866 yilda romandan bir nechta boblar frantsuz tiliga tarjima qilingan va Courier russe-da nashr etilgan. Germaniyada asar "Raskolnikov" nomi bilan nashr etilgan va 1895 yilga kelib uning nashr etilgan tiraji Dostoevskiyning boshqa asarlaridan 2 baravar ko'p edi. XX asrning boshlarida. "Jinoyat va jazo" romani polyak, chex, italyan, serb, katalon, litva va boshqalarga tarjima qilingan. "Jinoyat va jazo" romanining qahramonlari shu qadar rang-barang va qiziqarli ediki, ular Rossiyada ham, chet ellarda ham bir necha marotaba romanga moslashishni o'z zimmalariga oldilar. Birinchi film - "Jinoyat va jazo" - Rossiyada 1909 yilda paydo bo'lgan (rejissyor Vasiliy Goncharov). Buning ortidan 1911, 1913, 1915 yillarda filmlar moslashtirildi. 1917 yilda dunyoda amerikalik rejissyor Lourens Makgillning surati ko'rildi, 1923 yilda nemis rejissyori Robert Vienet tomonidan "Raskolnikov" filmi chiqarildi. Shundan so'ng, turli mamlakatlarda yana 14 ga yaqin moslashuvlar suratga olindi. Eng so'nggi rus ishi 2007 yilda "Jinoyat va jazo" (rejissyor Dmitriy Svetozarov) ko'p qismli filmi bo'lgan. Filmlarda Dostoevskiyning romani tez-tez qamoq jazosini o'tayotgan qahramonlar qo'lida yonib turadi: "Uollz va Gromitning ajoyib sarguzashtlari:" Nol "sochlari", "She-Wolf", "Umidsiz uy bekalari" va boshqalar. "Sherlok Xolms: Jinoyatlar va jazolar" kompyuter o'yinida epizodlardan birida Dostoevskiy romani sarlavhali kitob Sherlok Xolmsning qo'llarida yaqqol ko'rinib turadi va GTA IV o'yinida "Jinoyat va jazo" - bu topshiriqlardan birining nomi.

References:

1. Hamdanov U., Qosimov A. Jahon adabivoti. T.: "Barkam ol fayz media", 2017.
2. Артаманов С.Д., и др. Истори я зар у б е ж н о й л и тер ату р ы X V II-X V III в .в - М., 1989.
3. Зарубежная литерату р а X IX века.-М., 1989.
4. Зарубежная литерату р а X X в ека.-М., 2000.
5. <https://mirekkrkuk.wordpress.com/2015/03/20/the-meaning-of-dostoyevskys-crime-and-punishment/>
6. <https://antiaim.ru/uz/about-love/analiz-romana-dostoevskogo-prestuplenie-i-nakazanie/>